

CZU: 347.56:614.25

**ÎNCĂLCAREA DIN NEGLIJENȚĂ A REGULILOR ȘI METODELOR DE ACORDARE
A ASISTENȚEI MEDICALE, PRIVITĂ PRIN PRISMA DECIZIEI
CURȚII CONSTITUȚIONALE NR. 44/2018**

Vitalie STATI

Universitatea de Stat din Moldova

Nu pot fi acceptate mai multe dintre argumentele formulate în Decizia Curții Constituționale nr. 44/2018. În opinia autorului, sintagma „regulilor sau metodelor de acordare a asistenței medicale” din art.213 CP RM nu corespunde cerințelor de accesibilitate și previzibilitate a legii, deci nu este conformă cu prevederile articolelor 22 și 23 din Constituție. Toate (fără excepție) regulile sau metodele de acordare a asistenței medicale (în sensul art.213 CP RM) trebuie să corespundă principiului legalității. Fiind o normă penală divizată (incompletă; de blanchetă; de trimitere; de referire), art.213 CP RM se poate completa doar printr-o normă juridică. În cazul infracțiunii prevăzute la art.213 CP RM, standardul obiectiv se exprimă în aceea că medicul sau un alt lucrător medical trebuie să acorde asistența medicală în corespundere cu regulile sau metodele normative de acordare a acestei asistențe. Lipsa caracterului normativ al regulilor sau metodelor de acordare a asistenței medicale echivalează cu lipsa standardului obiectiv, ceea ce exclude aplicarea art.213 CP RM. Opinia expertului judiciar nu poate compensa în niciun caz lacunele cadrului normativ în domeniul de acordare a asistenței medicale. Problema privind reglementarea parțială a domeniului medical nu trebuie soluționată pe calea denormativizării art.213 CP RM. Soluția este alta: toate actele care conțin reguli sau metode de acordare a asistenței medicale (în sensul art.213 CP RM) trebuie aprobate prin ordine ale Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale și publicate în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.

Cuvinte-cheie: reguli sau metode de acordare a asistenței medicale, Curtea Constituțională, principiul legalității, accesibilitate, previzibilitate, normă divizată, act nenormativ, expert judiciar.

**THE OFFENCE OF NEGLIGENT VIOLATION OF RULES AND METHODS ON MEDICAL CARE
PROVISION, REVIEWED UNDER THE DECISION NO. 44/2018 OF THE CONSTITUTIONAL COURT**

This study has called as unacceptable several arguments mentioned in the Decision No. 44/2018 of the Constitutional Court. It is established that the phrase “rules or methods on medical care provision” from art.213 PC RM does not meet the principles of accessibility and predictability of law, therefore it does not comply with the provisions of articles 22 and 23 of the Constitution. All rules or methods on medical care provision (within the meaning of art.213 PC RM), without exception, must comply with the principle of legality. Taking into consideration that art.213 PC RM is a split norm (incomplete, ancillary, of reference, of linkage), it can only be completed by a juridical one. With regard to the offence provided by art.213 PC RM, the objective standard is that the doctor or other medical worker must provide medical care in accordance with the normative rules or methods for granting such assistance. The lack of a normative attribute is equivalent to the lack of the objective standard itself, which excludes the application of art.213 PC RM. The expert's opinion cannot in any way compensate for the gaps regarding the regulatory framework in the field of medical care provision. The issue with the partial regulation of the medical field is that it must not be solved by deregulating art.213 PC RM. There is a better solution: all documents containing rules or methods on medical care provision (within the meaning of art.213 PC RM) must be approved by orders of the Ministry of Health, Labour and Social Protection and published in the Official Gazette of the Republic of Moldova.

Keywords: rules or methods on medical care provision, Constitutional Court, the principle of legality, accessibility, predictability, split norm, non-normative document, the judicial expert.

Introducere

La 14.05.2018 Curtea Constituțională a Republicii Moldova a adoptat Decizia nr.44 de inadmisibilitate a sesizării nr.55g/2018 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 213 din Codul penal (încălcarea din neglijență a regulilor și metodelor de acordare a asistenței medicale) [1] (în continuare – Decizia Curții Constituționale nr.44/2018). Prin această decizie, instanța de contencios constituțional a stabilit că textul „regulilor sau metodelor de acordare a asistenței medicale” din art.213 CP RM corespunde cerințelor de accesibilitate și previzibilitate a legii, fiind conform cu prevederile articolelor 22 și 23 din Constituție.

Încercând să argumenteze această poziție, Curtea Constituțională recurge la considerente contradictorii sau contrariante. În continuare ne vom expune asupra acestor considerente.

Rezultate și discuții

1. În pct.30 al Deciziei Curții Constituționale nr. 44/2018 instanța de contencios constituțional recunoaște că regulile sau metodele de acordare a asistenței medicale, consemnate în art.213 CP RM, „nu au un caracter de lege”. În același timp, în opinia Curții Constituționale, „aceste acte corespund cerințelor de accesibilitate”. Însă, în acest mod, instanța de contencios constituțional confirmă implicit că regulile sau metodele de acordare a asistenței medicale trebuie să aibă un caracter normativ. Or, în alin.(2) art.23 din Constituție cuvântul „accesibile” este raportat tocmai la sintagma „acte normative”: „Statul asigură dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle. În acest scop statul publică și face accesibile toate legile și alte acte normative”. În sensul alin.(2) art.23 din Constituție, pot fi accesibile doar actele normative. Actele nenormative nu sunt avute în vedere de această prevedere constituțională.

Din pct.39 al Hotărârii Curții Constituționale a Republicii Moldova nr.12 din 14.05.2018 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 361 alin.(2) lit.c) din Codul penal (confeccionarea, deținerea, vânzarea sau folosirea documentelor de importanță deosebită false) (Sesizarea nr.25g/2018) aflăm ce implicații are accesibilitatea în sensul alin.(2) art.23 din Constituție: „Accesibilitatea legii are în vedere aducerea la cunoștința publică a actelor normative și intrarea în vigoare a acestora (sublinierea ne aparține – n.a.), care se realizează în baza articolului 76 din Constituție, legea publicându-se în Monitorul Oficial” [2].

În acest context, întrebarea extrem de importantă la care Curtea Constituțională nu a considerat de cuviință să găsească răspunsul este: pot fi oare stabilite limitele temporale ale aplicabilității tuturor regulilor sau metodelor de acordare a asistenței medicale (în sensul art.213 CP RM)? Or, unele dintre actele publicate doar pe paginile <http://old2.ms.gov.md/legislatie> și <http://old.ms.gov.md/public/info/Ghid¹> conțin informația cu privire la data adoptării / aprobării / emiterii respectivelor acte, nu și data intrării în vigoare / ieșirii din vigoare a acestora. Astfel de acte nu conțin nici informația cu privire la data publicării.

Așadar, constatăm imposibilitatea stabilirii momentului intrării în vigoare / ieșirii din vigoare a regulilor sau metodelor de acordare a asistenței medicale (în sensul art.213 CP RM), publicate doar pe paginile web ale autorității publice centrale din domeniul sănătății. Între timp, alin.(7) art.5 al Legii nr.317 din 18.07.2003 privind actele normative ale Guvernului și ale altor autorități ale administrației publice centrale și locale [3] (care a fost în vigoare până la 12.07.2018) prevede: „Actul normativ trebuie să întrunească condițiile legalității, accesibilității, preciziei și, odată intrat în vigoare, este executoriu și opozabil tuturor subiecților de drept (sublinierea ne aparține – n.a.)”. La rândul său, alin.(3) art.73 al Legii nr.100 din 22.12.2017 cu privire la actele normative [4] (în continuare – Legea nr.100/2017) (care este în vigoare începând cu 12.07.2018) stabilește: „Actul normativ produce efecte doar cât este în vigoare [...]”.

Chiar în textul Deciziei Curții Constituționale nr.44/2018 instanța de contencios constituțional recunoaște importanța stabilirii limitelor temporale ale aplicabilității regulilor sau metodelor de acordare a asistenței medicale (în sensul art.213 CP RM): „[...] Curtea reține că instrumentul în discuție trebuie să corespundă ritmului de evoluție a noilor tehnologii din domeniul medical, în caz contrar actualizarea standardului de calitate a serviciilor medicale ar deveni dificilă, fapt care poate avea repercusiuni negative la examinarea cauzelor de neglijență medicală. Aceste cauze trebuie analizate prin prisma standardelor medicale care există la momentul săvârșirii faptei (sublinierea ne aparține – n.a.), nu în baza unor standarde învechite” (pct.25); „[...] Curtea reține că standardul de calitate a serviciilor medicale poate varia în timp, în funcție de actualizarea efectuată de către Ministerul Sănătății. Astfel, răspunderea penală în baza articolului 213 din Codul penal intervine doar pentru încălcarea din neglijență a aceluia standard care era valabil la momentul comiterii faptei (sublinierea ne aparține – n.a.), nu în baza unor standarde învechite” (pct.27).

¹ Atenționăm că unele ghiduri clinice, protocoale clinice naționale, protocoale clinice standardizate pentru medicii de familie, protocoale clinice standardizate pentru stările critice în pediatrie, protocoale clinice standardizate, protocoale clinice instituționale, standarde medicale, precum și unii algoritmi de conduită nu sunt publicate pe pagina web actuală a Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale – <http://old2.ms.gov.md/legislatie>. Aceste acte sunt publicate pe pagina web anterioară a Ministerului Sănătății – <http://old.ms.gov.md/public/info/Ghid/>.

În legătură cu aceasta, ne întrebăm: oare toți justițiabilii cunosc că actele în cauză sunt publicate pe două pagini web diferite ale autorității publice centrale din domeniul sănătății? Contribuie oare această abordare divizionară la respectarea exigenței de accesibilitate a actelor normative consacrate în art.23 din Constituție?

În corespundere cu art.22 din Constituție, „nimeni nu va fi condamnat pentru acțiuni sau omisiuni care, în momentul comiterii, nu constituiau un act delictuos. De asemenea, nu se va aplica nicio pedeapsă mai aspră decât cea care era aplicabilă în momentul comiterii actului delictuos”. În cazul actelor publicate pe paginile <http://old2.ms.gov.md/legislatie> și <http://old.ms.gov.md/public/info/Ghid/> care nu conțin informația cu privire la data intrării în vigoare / ieșirii din vigoare a acestora, nu este cu putință stabilirea faptului dacă regulile sau metodele de acordare a asistenței medicale, încălcate din neglijență de medic sau de un alt lucrător medical, erau în vigoare sau nu la momentul săvârșirii faptei.

În condițiile în care nu este posibilă identificarea momentului intrării în vigoare / ieșirii din vigoare a regulilor sau metodelor de acordare a asistenței medicale (în sensul art.213 CP RM), rămâne fără conținut posibilitatea stabilirii limitelor temporale ale executabilității, opozabilității și efectivității regulilor sau metodelor în cauză. Să privim această situație prin prisma următoarei propoziții din alin.(2) art.23 din Constituție: „Statul asigură dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle. [...]”. Medicul sau un alt lucrător medical nu poate cunoaște de când și până când îi revine o îndatorire concretă de acordare competentă a asistenței medicale care decurge din regulile sau metodele de acordare a asistenței medicale (în sensul art.213 CP RM). Așadar, medicului sau unui alt lucrător medical îi lipsește posibilitatea obiectivă să cunoască acest detaliu extrem de important.

Toate acestea demonstrează că o normă penală – care face referire la regulile sau metodele de acordare a asistenței medicale (în sensul art.213 CP RM), publicate doar pe paginile web ale autorității publice centrale din domeniul sănătății – ar deschide calea unor abuzuri și soluții controversate, implicând grave încălcări ale principiului legalității. În consecință, considerăm că sintagma „regulilor sau metodelor de acordare a asistenței medicale” din art.213 CP RM nu corespunde cerințelor de accesibilitate și previzibilitate a legii, deci nu este conformă cu prevederile articolelor 22 și 23 din Constituție.

În ce privește soluția *de lege ferenda*, aceasta ar putea avea ca model experiența României, unde toate ghidurile clinice sunt aprobate prin ordine ale Ministerului Sănătății care se publică în Monitorul Oficial al României. În acest fel, oricare justițiabil poate cunoaște limitele temporale ale aplicabilității regulilor sau metodelor de acordare a asistenței medicale prevăzute de respectivele ghiduri clinice.

2. Pun în gardă următoarele teze din Decizia Curții Constituționale nr.44/2018: „[...] Curtea observă că, deși prevederile articolului 213 din Codul penal sancționează neglijența medicală care a condus la vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății sau la decesul pacientului, acestea nu menționează dacă regulile sau metodele de acordare a asistenței medicale trebuie să fie stabilite printr-un act normativ. Nici prevederile articolului 28 din Legea ocrotirii sănătății nu conțin asemenea cerințe. Prin urmare, Curtea reține că sub acest aspect Ministerului Sănătății i s-a acordat o marjă de discreție²” (pct.22); „[...] Curtea reține că reglementarea normativă a regulilor sau a metodelor de acordare a asistenței medicale nu ar fi cel mai eficient instrument de actualizare a standardului de calitate a serviciilor medicale” (pct.24).

În acest mod, instanța de contencios constituțional deviază de la concepția pe care o promovează în art.30 al Deciziei Curții Constituționale nr.44/2018, din care rezultă implicit că regulile sau metodele de acordare a asistenței medicale trebuie să aibă un caracter normativ. Contrazicându-se, în pct.22 și 24 ale Deciziei nr.44/2018 Curtea Constituțională susține că art.213 CP RM poate face referire la acte nenormative. Efectele acestei poziții deosebite a instanței de contencios constituțional ar putea fi caracterizate cele expuse de N.V. Varlamova: „Normativitatea și certitudinea formală a legii se substituie prin arbitraritatea celui abilitat cu aplicarea legii” [5].

² Nu putem fi de acord cu această teză. Conform alin.(1) art.1 al Legii ocrotirii sănătății nr.411 din 28.03.1995*, „legislația privind ocrotirea sănătății se bazează pe Constituție și constă din prezenta lege și din alte acte normative (sublinierea ne aparține – n.a.)”.

De asemenea, potrivit pct.7 din Regulamentul cu privire la organizarea și funcționarea Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale (anexa nr.1 la Hotărârea Guvernului nr.694 din 30.08.2017 cu privire la organizarea și funcționarea Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale**), printre funcțiile de bază ale Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale se numără „[...] elaborarea [...] proiectelor de acte normative în domeniile prevăzute la pct.6, inclusiv a celor pentru asigurarea executării actelor normative și decretelor Președintelui Republicii Moldova, după publicarea acestora în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, în colaborare cu reprezentanți relevanți ai societății civile și comunității de afaceri; [...]”. În pct.6 din Regulamentul cu privire la organizarea și funcționarea Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale se menționează: „Ministerul realizează funcțiile stabilite de prezentul Regulament în următoarele domenii: 1) sănătate; [...]”.

Ne întrebăm retoric: rezultă oare din reglementările precitate că regulile sau metodele de acordare a asistenței medicale pot să nu fie stabilite printr-un act normativ?

* Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1995, nr.34.

** Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2017, nr.322-328.

Supra am menționat că în Decizia Curții Constituționale nr.44/2018 s-a ajuns la concluzia că regulile sau metodele de acordare a asistenței medicale (în sensul art.213 CP RM) corespund cerințelor de accesibilitate. Totodată, din pct.25 al Deciziei Curții Constituționale a Republicii Moldova nr.5 din 19.01.2017 de inadmisibilitate a sesizării nr.6g/2017 privind excepția de neconstituționalitate a unei sintagme din alineatul (1) al articolului 318 din Codul de executare al Republicii Moldova nr.443-XV din 24 decembrie 2004 (executarea sancțiunii arestului contravențional), aflăm: „[...] [C]ondițiile de claritate, precizie, previzibilitate și accesibilitate [sunt] circumscrise principiului legalității, prevăzut de dispozițiile articolului 23 din Constituție” [6]. Întrucât condiția de accesibilitate este circumscrisă principiului legalității, rezultă că toate regulile sau metodele de acordare a asistenței medicale (în sensul art.213 CP RM) trebuie să corespundă principiului legalității.

În legătură cu aceasta, este util să readucem în prim-plan unele concluzii ale instanței de contencios constituțional cu privire la principiul legalității:

– pct.31 al Hotărârii Curții Constituționale a Republicii Moldova nr.7 din 24.05.2012 pentru controlul constituționalității unor dispoziții ale Legii nr.1234-XIV din 22.09.2000 cu privire la procedura de alegere a Președintelui Republicii Moldova (Sesizarea 1a/2012): „Curtea reține că statul de drept [...] presupune că orânduirea socială și de stat se bazează pe normele și principiile fundamentale ale dreptului. O trăsătură esențială a statului de drept este subordonarea rigidă a tuturor, inclusiv a instituțiilor statale, normelor clare, previzibile și prestabilite ale dreptului (sublinierea ne aparține – *n.a.*)” [7];

– Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova nr.24 din 27.07.2017 privind controlul constituționalității Decretului Președintelui Republicii Moldova nr.105-VIII din 28 martie 2017 privind desfășurarea referendumului republican consultativ asupra unor probleme de interes național (referendumul republican consultativ) (Sesizarea nr.40a/2017): „Principiul legalității este parte componentă a principiilor statului de drept, consacrat prin art.1 alin.(3) din Constituție” (pct.78); „Ca urmare, Curtea reține că respectarea legilor este obligatorie, iar încălcarea acestei obligații constituționale atrage implicit afectarea principiului statului de drept” [8] (pct.79);

– pct.103 al Hotărârii Curții Constituționale a Republicii Moldova nr.33 din 07.12.2017 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolele 327 alin.(1) și 361 alin.(2) lit.d) din Codul penal (abuzul de putere sau abuzul de serviciu) (Sesizările nr. 80g/2017 și nr.129g/2017): „[...] Curtea reține că pentru asigurarea principiului legalității incriminării textul „a situației de serviciu” din alin.(1) al art.327 din Codul penal urmează a fi interpretat prin raportare la atribuțiile de serviciu reglementate expres prin lege (sublinierea ne aparține – *n.a.*)” [9].

Mutatis mutandis, aceste concluzii ale instanței de contencios constituțional pot fi raportate la textul art.213 CP RM. Or, nu oricare conduită umană are relevanță din punct de vedere juridic, ci numai aceea care cade, într-o formă sau alta, sub incidența normelor juridice. Conduita ilicită este exprimată într-o acțiune sau inacțiune care contravine prevederilor normei juridice. În acest sens, în Opinia separată în cauza penală în privința lui B.V., membrii Plenului Curții Supreme de Justiție, judecătorii Gh.Nicolaev, P.Ursache, I.Arhihiuc, V.Timofte, C.Alerguș, N.Gordila, V.Barbă și V.Chervivară au exprimat următorul punct de vedere cu privire la latura obiectivă a infracțiunii prevăzute la art.213 CP RM: „Elementul material al infracțiunii este descris prin prisma unei dispoziții de blanchetă, care face trimitere la actele normative în care sunt prescrise regulile și metodele a căror respectare este obligatorie la acordarea asistenței medicale (legi, hotărâri, ordine, regulamente precum și standardele elaborate de către Ministerul Sănătății)” [10].

Puncte de vedere similare cu privire la relația dintre norma complinită și norma complinitoare sunt exprimate în literatura de specialitate. Astfel, A.Boroi, M.Gorunescu și M.Popescu propun următoarea definiție: „normă penală divizată – normă penală care se completează cu o altă normă, fie din aceeași lege, fie din altă lege (pluritextual)” [11, p.289]. C.Bulai și B.N. Bulai consideră că „normele penale sunt divizate atunci când elementele lor, și anume – dispoziția sau o parte din ea ori sancțiunea – nu se găsesc în același articol din lege, ci în articole diferite, din același act normativ ori din acte normative deosebite, astfel că norma este divizată între aceste texte de lege” [12, p.91]. V.Dobrinioiu susține că „normele penale divizate sunt acele norme care nu au structura completă în același text de lege, dispoziția sau sancțiunea fiind formulate într-un alt articol al aceleiași legi sau chiar în alt act normativ” [13, p.39]. V. Păvăleanu afirmă: „Normele penale incomplete sunt acele norme juridice din structura cărora lipsește dispoziția sau sancțiunea, fie elemente ale acestora, pe care le împrumută din conținutul altor norme” [14, p.47]. După părerea lui M.Grama, „normele

penale de trimitere sau de referire sunt norme incomplete privind dispoziția sau sancțiunea, pentru care se face trimitere sau referire la o normă complinitoare cuprinsă în aceeași lege ori în alta" [15, p.61]. A.S. Pigolkin opinează: „Norma penală de trimitere sau de referire numește la general regulile care trebuie respectate. Conținutul specific al acestor reguli este determinat de actele normative speciale, într-un cadru separat de această normă” [16, p.58]. În viziunea lui A.V. Mițkevič, „norma de trimitere sau de referire nu stabilește, de fapt, conținutul regulii. Ea prevede existența altor norme care adesea sunt cuprinse de alte acte normative” [17, p.562-563]. A.N. Ignatov exprimă următoarea poziție: „Norma de trimitere sau de referire nu conține o descriere exactă a tuturor elementelor constitutive ale infracțiunii. Ea se referă la alte acte legislative sau la alte acte normative” [18, p.40]. S.I. Nikulin menționează: „Dispoziția de trimitere sau de referire desemnează în forma cea mai generală elementele constitutive ale unei anumite infracțiuni. Însă, pentru detalierea acestor elemente, este necesară adresarea la alte surse normative” [19, p.44]. Punctul de vedere al lui V.P. Malkov este următorul: „De trimitere sau de referire se consideră dispoziția articolului din Codul penal, în care sunt descrise caracteristicile infracțiunii corespunzătoare prin indicarea încălcării unor reguli (uneori – a unor reguli speciale) stabilite sau definite în acte normative care reprezintă alte ramuri de drept” [20, p.53]. Din punctul de vedere al lui G.A. Esakov, „dispoziția de trimitere sau de referire descrie acțiunea (inacțiunea) ca semn al laturii obiective a unei componente concrete de infracțiune, indicând că prin această acțiune (inacțiune) sunt încălcate anumite reguli speciale stabilite prin acte normative din alte ramuri de drept” [21, p.65].

Desigur, am putea reproduce și alte asemenea opinii.

Remarcăm că toate aceste puncte de vedere converg spre aceeași concluzie: o normă penală divizată (incompletă; de blanchetă; de trimitere; de referire) se poate completa doar printr-o normă juridică. Niciunul dintre autorii precitați nu concepe ca o normă penală să se completeze din conținutul unor acte nenormative. Și pe bună dreptate. Or, dacă s-ar admite aceasta, ce ar deveni atunci norma penală divizată (incompletă; de blanchetă; de trimitere; de referire)? Și-ar mai păstra ea oare substanța normativă?

Fiind o normă penală ce reclamă completare, art.213 CP RM poate fi în legătură numai cu elemente complinitoare având caracter de norme juridice. Articolul 213 CP RM poate face trimitere numai la norme al căror rol este să completeze conținutul acestui articol: nu poate să completeze conținutul unei norme juridice ceva ce nu are caracter de normă juridică³. Implicit, aceeași concluzie reiese din pct.63 al Hotărârii Curții Constituționale a Republicii Moldova nr.25 din 13.10.2015 pentru controlul constituționalității unor prevederi ale Hotărârii Guvernului nr.79 din 23 ianuarie 2006 privind aprobarea Listei substanțelor narcotice, psihotrope și a plantelor care conțin astfel de substanțe depistate în trafic ilicit, precum și cantitățile acestora (Sesizarea nr.30a/2015) (în continuare – Hotărârea Curții Constituționale nr.25/2015): „[...] Curtea menționează că existența dispozițiilor de blanchetă în normele penale constituie o expresie a procesului obiectiv de reglementare normativă, fiind o modalitate specială de formulare a reglementărilor juridico-penale” [22]. Or, reglementarea normativă nu se poate realiza decât prin intermediul unor norme juridice.

Legea nr.100/2017 nici măcar nu prevede posibilitatea trimiterii (referirii) la un act nenormativ. În acest sens, art.55 din această lege stabilește: „(1) Reglementările de același nivel și având același obiect de reglementare se cuprind, de regulă, într-un singur act normativ. În cazul în care proiectul actului normativ cuprinde prevederi ce se regăsesc în alte acte normative în vigoare, se face trimitere expresă la actul normativ care le conține. (2) Trimiterea la normele altui act normativ se poate face la întregul său conținut sau doar la o reglementare distinctă. (3) Nu se admite trimiterea la o altă normă de trimitere. (4) În cazul în care se face trimitere la o normă juridică care este stabilită în același act normativ, pentru evitarea reproducerii acesteia, se face trimitere la elementul structural sau constitutiv respectiv, fără a se indica că elementul respectiv face parte din același act normativ. (5) În cazul în care se face trimitere la o normă juridică care este stabilită în alt act normativ, pentru evitarea reproducerii normelor complementare, se face trimitere la elementul structural sau constitutiv respectiv, indicându-se denumirea, numărul și anul adoptării, aprobării sau emiterii actului citat”.

Pe cale de consecință, considerăm că nu pot avea aceeași valoare toate actele Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale, indiferent dacă au sau nu un caracter normativ. Ghidurile clinice, protocoalele clinice, standardele medicale și algoritmii de conduită, care nu au un caracter normativ, pot contribui exclusiv la interpretarea art.213 CP RM, însă nu pot înlocui normele la care face trimitere art.213 CP RM.

³ Subliniem: ne referim anume la completarea conținutului normei juridice, nu la interpretarea unei norme juridice cu ajutorul unor surse nenormative.

Regulile sau metodele de acordare a asistenței medicale, încălcate de către făptuitor, trebuie să aibă un caracter normativ, deci să fie cuprinse în acte normative în vigoare, indiferent de organul emitent (Parlamentul, Guvernul, Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale etc.). La calificarea faptelor în baza art.213 CP RM, în niciun caz nu pot fi luate în considerare regulile sau metodele de acordare a asistenței medicale având caracter doar de recomandare, chiar dacă acestea dispun de o autoritate teoretică consemnabilă. Astfel de reguli sau metode nu emană de la reprezentanții voinței poporului, deci nu pot fi impuse spre respectare.

În această privință, este relevabil punctul de vedere exprimat de M.G. Fomina și L.I. Pritullo: „Deciziile Consiliului Societății Civile al Federației Ruse pot fi raportate la categoria de acte cu caracter nenormativ, care se adoptă de entități ce nu reprezintă puterea publică. Deciziile Consiliului Societății Civile din Federația Ruse nu posedă caracteristica de obligativitate, care este tipică pentru actele normative” [23]. Această aserțiune trebuie privită prin prisma următoarei definiții din art.2 al Legii nr.100 din 22.12.2017 cu privire la actele normative: „act normativ – act juridic adoptat, aprobat sau emis de o autoritate publică, care are caracter public, obligatoriu, general și impersonal (sublinierea ne aparține – *n.a.*) și care stabilește, modifică ori abrogă norme juridice care reglementează nașterea, modificarea sau stingerea raporturilor juridice și care sunt aplicabile unui număr nedeterminat de situații identice”.

Un act nenormativ nu poate cumula calitățile de obligativitate, generalitate și impersonalitate.

În alt registru, din definiția precitată mai aflăm că doar un act normativ poate reglementa nașterea, modificarea sau stingerea raporturilor juridice. Astfel, în lipsa unei norme juridice nu putem vorbi despre un raport juridic. Realizarea unor prevederi nenormative nu se poate face prin intermediul unor raporturi juridice. Actele nenormative nu pot reglementa conduita subiecților de drept. Ele nu pot stabili drepturi subiective și obligații corelative. Drept urmare, actele nenormative nu pot conține reguli sau metode de acordare a asistenței medicale a căror încălcare ar constitui temeiul aplicării răspunderii conform art.213 CP RM.

În acest sens, G.Vrabie și S.Popescu afirmă: „Pentru a exista răspundere juridică trebuie, în primul rând, ca o faptă ilicită să se fi produs. Caracterul esențial al acestei condiții este evidențiat în definirea răspunderii juridice ca fiind, în ultimă instanță, consecința incompatibilității dintre conduita unui subiect de drept și dispoziția unei norme juridice” [24, p.152]. *Per a contrario*, răspunderea juridică nu poate fi o consecință a incompatibilității dintre conduita unui subiect de drept și o prevedere nenormativă. În opinia lui V.Cerba, „în ceea ce privește prohibițiile juridice, acestora le este specifică fixarea strictă în cadrul normelor juridice. [...] Prohibițiile juridice, spre deosebire de toate celelalte categorii de obligații juridice permissive, spre exemplu, sunt înzestrate în mod obligatoriu cu răspundere juridică în caz de nerespectare a lor” [25]. Rezultă că o prohibiție juridică poate fi stabilită doar de o normă juridică. O prohibiție care nu are un caracter juridic nu poate fi înzestrată cu răspundere juridică în cazul în care nu este respectată. După M.Costin, „toate faptele ilicite, de orice categorie, pot fi considerate ca atare numai în măsura în care reprezintă o încălcare a ordinii de drept, iar violarea ordinii de drept se produce prin violarea normelor juridice, ceea ce presupune violarea unor drepturi subiective, a unor obligații, a unor raporturi juridice sau, în general, a unor acte de aplicare a dreptului” [26, p.128]. Deducem că încălcarea unor reguli sau metode nenormative, care nu presupun aplicarea dreptului, nu poate genera răspundere juridică, în general, și răspundere penală, în particular.

La calificarea faptei în baza art.213 CP RM, este obligatorie stabilirea exactă a articolului sau punctului din cadrul actelor normative care conțin regulile sau metodele de acordare a asistenței medicale ce au fost încălcate. Cu alte cuvinte, este necesar ca făptuitorul să aibă o datorie de îngrijire profesională față de victimă, în a cărei exercitare a manifestat deficiențe ce au condus la neîndeplinirea acestei datorii. Această stare de lucruri își are suportul în raportul juridic dintre medic sau un alt lucrător medical (adică – debitorul obligat să execute obligațiile profesionale) și pacient (adică – creditorul față de care se execută obligațiile profesionale). În lipsa unui act normativ nu ar fi posibilă atribuirea statutului de creditor medicului sau unui alt lucrător medical și, respectiv, a statutului de debitor pacientului. Or, atât statutul de medic sau de alt lucrător medical, cât și statutul de pacient sunt statute juridice. Astfel de statute nu pot fi concepute decât în conjunctura desfășurării unui raport juridic care nu poate fi reglementat decât de un act normativ.

De exemplu, în art.18 al Legii nr.264 din 27.10.2005 cu privire la exercitarea profesiei de medic sunt prezentate caracteristicile raportului juridic „medic-pacient”: „(1) Raportul medic-pacient se întemeiază pe respect și încredere reciprocă, pe dreptul la opțiune al pacientului, exercitat conform legislației în vigoare. (2) Medicul este obligat să informeze pacientul sau reprezentanții lui legali asupra unor eventuale riscuri ce

comportă intervenția medicală, precum și un eventual refuz de intervenție medicală. (3) Medicul este în drept să refuze efectuarea intervenției medicale (cu excepția situațiilor de urgență), readresând pacientul unui alt medic, în următoarele cazuri excepționale: a) în lipsa unei competențe profesionale în domeniu sau a posibilităților tehnico-medice necesare efectuării intervenției medicale; b) în cazul unor contradicții între efectuarea intervenției medicale și principiile etico-morale ale medicului; c) în cazul imposibilității creării unui contact terapeutic cu pacientul (4). Orice intervenție medicală poate fi efectuată cu acordul pacientului, cu excepția situațiilor când starea lui fizică și psihică nu-i permite să ia o decizie conștientă sau în alte situații stabilite de legislație" [27].

După natura lor juridică, obligațiile profesionale se aseamănă cu obligațiile de serviciu. În virtutea acestui fapt, *mutatis mutandis* putem invoca următoarele argumente expuse în Decizia Curții Constituționale a României nr.405 din 15.06.2016 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.246 din Codul penal din 1969, ale art.297 alin.(1) din Codul penal și ale art.13² din Legea nr.78/2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție [28]: „[...] Standardul obiectiv are ca element de referință principal normativul actului care reglementează atribuția de serviciu respectivă” (pct.50); „[...] [Î]ntrucât standardul obiectiv este determinat și circumscris prescripției normative, reglementarea atribuțiilor de serviciu și a modalității de exercitare a acestora determină sfera de cuprindere a acestui standard. Acesta nu poate, fără a încălca principiul previzibilității, să aibă o sferă de cuprindere mai largă decât prescripția normativă în domeniu. Pe cale de consecință, unei persoane nu i se poate imputa încălcarea standardului obiectiv prin constatarea neîndeplinirii de către aceasta a unor prescripții implicite, nedeterminabile la nivel normativ. Mai mult, Curtea reține că, chiar dacă anumite acțiuni, ce însoțesc exercitarea unei atribuții de serviciu, se pot baza pe o anumită uzanță/cutumă, aceasta nu se poate circumscrie, fără încălcarea principiului legalității incriminării, standardului obiectiv ce trebuie avut în vedere în determinarea faptei penale” (pct.51); „[...] [O]rganelor judiciare, în misiunea de interpretare și aplicare a legii și de stabilire a defectuoșității îndeplinirii atribuției de serviciu, le revine obligația de a aplica standardul obiectiv, astfel cum acesta a fost stabilit prin prescripția normativă” (pct.52).

Interpretând prin analogie, deducem: în contextul executării unor obligații profesionale, standardul obiectiv poartă un caracter normativ, deoarece este fixat în reguli normative concrete care incumbă unui profesionist. La concret, în cazul infracțiunii prevăzute la art.213 CP RM, standardul obiectiv se exprimă în aceea că medicul sau un alt lucrător medical trebuie să acorde asistența medicală în corespundere cu regulile sau metodele normative de acordare a acestei asistențe. Lipsa caracterului normativ al regulilor sau metodelor de acordare a asistenței medicale echivalează cu lipsa standardului obiectiv, ceea ce exclude aplicarea art.213 CP RM.

În altă ordine de idei, în Decizia Curții Constituționale nr.44/2018 se afirmă, *inter alia*: „[...] [Ș]tiința medicală este în permanentă evoluție [...]” (pct.24); „[...] Curtea reține că instrumentul în discuție trebuie să corespundă ritmului de evoluție al noilor tehnologii din domeniul medical, în caz contrar actualizarea standardului de calitate a serviciilor medicale ar deveni dificilă, fapt care poate avea repercusiuni negative la examinarea cauzelor de neglijență medicală. [...]” (pct.25); „[...] Curtea reține că, în cazul actualizării standardelor medicale pe calea reglementării normative, ar putea exista situații în care o faptă nu ar constitui o încălcare din neglijență a standardului adoptat, din simplul motiv că actualizarea acestuia a întârziat din cauza lentorii acestui proces [...]” (pct.28).

In brevi, această opinie a instanței de contencios constituțional poate fi redată astfel: dacă regulile sau metodele de acordare a asistenței medicale ar avea un caracter normativ, atunci art.213 CP RM nu ar mai corespunde nici ritmului de evoluție a științei medicale, nici necesităților sociale.

Considerăm neîntemeiată această poziție.

Or, în primul rând, în opinia lui A.T. Moldovan, „actul medical trebuie să se desfășoare numai în condițiile reglementărilor legale și ale evoluției științei, sub rezerva ca și această evoluție să se circumscrie cadrului legal” [29, p.15]. Așadar, principiul legalității actului medical impune ca regulile sau metodele de acordare a asistenței medicale (în sensul art.213 CP RM), publicate doar pe paginile web ale autorității publice centrale din domeniul sănătății, să se circumscrie cadrului legal. Evoluția științei medicale nu trebuie în niciun caz să constituie un prilej pentru negarea sau subminarea principiului legalității.

În al doilea rând, după părerea lui A.I. Boiko, „trimiteră sau referirea la alte norme juridice (sublinierea ne aparține – n.a.) este cel mai sigur mod de înlăturare a contradicției dialectice dintre exigența de asigurare

a stabilității legii și necesitatea de reînnoire sistematică a acesteia" [30]. O concluzie asemănătoare este formulată chiar de instanța de contencios constituțional. Astfel, în pct.64 al Hotărârii Curții Constituționale nr.25/2015 se prevede: „Fără a contesta principiul codificării legii penale, recurgerea la dispozițiile de blanșetă în Codul penal asigură stabilitatea legii penale, astfel încât conținutul acesteia să nu fie direct proporțional cu frecvențele modificări ale actelor normative subsecvente, precum și legătura sistemică cu alte acte normative aplicabile”. Prin această hotărâre, instanța de contencios constituțional recunoaște suficiența și eficiența recurgerii la dispozițiile penale divizate (incomplete; de blanșetă; de trimitere; de referire) în condițiile operării frecvente a modificărilor în actele normative subsecvente. Această teză este perfect valabilă în cazul art.213 CP RM: aplicabilitatea acestui articol nu este afectată în condițiile instabilității ce caracterizează cadrul normativ subsecvent care ține de domeniul medical. Deci, nu este necesar ca în cazul art.213 CP RM să se creeze o excepție, astfel încât problema instabilității cadrului normativ subsecvent, care ține de domeniul medical, să fie rezolvată prin denormativizarea acestui cadru.

Standarde profesionale există nu doar în domeniul medical, dar și în celelalte domenii profesionale. În cazul în care principiul legalității ar fi aplicat trunchiat în privința art.213 CP RM (așa cum prescrie Decizia Curții Constituționale nr.44/2018), ar însemna că toate celelalte standarde profesionale pot să nu aibă un caracter normativ. O astfel de denormativizare a art.159-163, 169, 216, 218, 262, 267 sau a altor asemenea articole din Codul penal ar echivala cu substituirea dreptului printr-un cvasidrept.

În alt context, nu pot fi acceptate nici argumentele prezentate în pct.28 al Deciziei Curții Constituționale nr.44/2018: „Curtea reține că, în cazul actualizării standardelor medicale pe calea reglementării normative, ar putea exista situații în care o faptă nu ar constitui o încălcare din neglijență a standardului adoptat, din simplul motiv că actualizarea acestuia a întârziat din cauza lentorii acestui proces, deși, în baza noului standard propus de comunitatea medicilor pentru adoptare, această faptă ar constitui o încălcare în sensul articolului 213 din Codul penal. Prin urmare, Curtea reține că situația menționată ar putea servi drept premisă pentru încălcarea articolului 2 din Convenție (sublinierea ne aparține – n.a.)”.

În replică, menționăm că, în ipoteza în care art.213 CP RM nu poate fi aplicat din cauza caracterului nenormativ al regulilor sau metodelor de acordare a asistenței medicale pe care le încalcă făptuitorul, devine aplicabil art.149 sau 157 CP RM. Așadar, într-un asemenea caz, neaplicarea art. 213 CP RM nu echivalează cu neaplicarea în genere a răspunderii penale. Apropo, dacă ar fi să comparăm sancțiunea din art.149 CP RM cu sancțiunea din art.213 CP RM, am conchide că nu art.213 CP RM, dar art.149 CP RM este cel care apără cu mai multă eficiență dreptul la viață protejat prin art.2 al Convenției europene pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

Problema privind reglementarea parțială a domeniului medical nu trebuie soluționată pe calea denormativizării art.213 CP RM. Există o altă soluție, conformă cu principiile statului de drept, propusă de V.F. Șcepelkov: „Lipsa unui act normativ, la care face referire legea penală, cu condiția că acest act detaliază anumite elemente constitutive ale infracțiunii, face imposibilă aplicarea Codului penal. Această lacună nu poate fi depășită. Ea trebuie eliminată. Spre deosebire de situația în care este lacunar chiar textul Codului penal, în acest caz, pentru a fi incriminată fapta, nu este necesară modificarea textului legii penale. În acest caz devine necesară adoptarea actului normativ corespunzător” [31, p.369]. În alți termeni, toate actele care conțin reguli sau metode de acordare a asistenței medicale (în sensul art.213 CP RM) trebuie aprobate prin ordine ale Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale și publicate în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.

În această privință, poate servi ca exemplu aprobarea documentelor normative în construcții prin ordine ale Ministerului Economiei și Infrastructurii. Subliniem că, în acest caz, înseși documentele normative în construcții se publică doar pe pagina web a Ministerului Economiei și Infrastructurii.

3. Nu pot fi acceptate precedentele invocate în pct.33 al Deciziei Curții Constituționale nr.44/2018: „[...] Curtea menționează că, deși protocoalele instituționale, ghidurile, standardele medicale și alte acte sunt necesare pentru a se stabili care reguli și metode de acordare a asistenței medicale au fost încălcate, încălcările, în sensul articolului 213 din Codul penal, nu se stabilesc de către procuror sau de către instanța de judecată prin identificarea și aplicarea directă a regulilor și metodelor stabilite de Ministerul Sănătății, deoarece ei nu dispun de cunoștințe medicale și nici nu pot aprecia acțiunile medicului sau ale altui lucrător medical fără consultanța unui expert. Prin urmare, Curtea reține că în cazul de față nu este atât de importantă forma de reglementare a regulilor și metodelor de acordare a asistenței medicale, pe cât expertiza oferită cu privire la încălcările invocate. [...]”.

În acest mod, instanța de contencios constituțional susține că este relevant nu dacă au caracter normativ regulile sau metodele de acordare a asistenței medicale, consemnate în art.213 CP RM; relevantă este prestația expertului judiciar. Prin aceasta, Curtea Constituțională a lăsat la latitudinea expertului judiciar stabilirea faptului dacă intră sub incidența art.213 CP RM încălcarea regulilor sau metodelor de acordare a asistenței medicale, care sunt publicate doar pe paginile <http://old2.ms.gov.md/legislatie> și <http://old.ms.gov.md/public/info/Ghid/>.

Însă, în asemenea condiții, expertul judiciar nu contribuie la calificarea infracțiunilor, ci chiar califică infracțiunile. Or, potrivit alin.(1) art.113 CP RM, „[s]e consideră calificare a infracțiunii determinarea și constatarea juridică a corespunderii exacte între semnele faptei prejudiciabile săvârșite și semnele compoziției infracțiunii, prevăzute de norma penală”. Ce înseamnă a stabili dacă încălcarea regulilor sau metodelor de acordare a asistenței medicale, care sunt publicate doar pe paginile <http://old2.ms.gov.md/legislatie> și <http://old.ms.gov.md/public/info/Ghid/>, intră sau nu sub incidența art.213 CP RM? Întrucât regulile sau metodele în cauză nu au un caracter normativ, aceasta înseamnă că expertul judiciar stabilește dacă acțiunea sau inacțiunea, săvârșită de făptuitor, este prevăzută sau nu de legea penală. În lipsa unei norme concrete care ar stabili drepturile și obligațiile subiecților raportului juridic „lucrătorul medical-pacientul”, tocmai expertul judiciar este cel care decide dacă făptuitorul a încălcat sau nu regulile ori metodele de acordare a asistenței medicale consemnate în art.213 CP RM. Anume astfel poate fi interpretată următoarea alegație din pct.33 al Deciziei Curții Constituționale nr.44/2018: „[...] [N]u este atât de importantă forma de reglementare a regulilor și metodelor de acordare a asistenței medicale, pe cât expertiza oferită cu privire la încălcările invocate”. În aceste circumstanțe, rolul instanței de judecată se rezumă la a subscrie concluziei pe care o formulează expertul judiciar.

Însă, la alin.(2) art.113 CP RM se prevede: „Calificarea oficială a infracțiunii se efectuează la toate etapele procedurii penale de către persoanele care efectuează urmărirea penală și de către judecători (sublinierea ne aparține – n.a.)”. În consecință, constituie un act de ilegalitate stabilirea de către expertul judiciar a faptului dacă intră sub incidența art.213 CP RM încălcarea regulilor sau metodelor de acordare a asistenței medicale, care sunt publicate doar pe paginile <http://old2.ms.gov.md/legislatie> și <http://old.ms.gov.md/public/info/Ghid/>.

Cu această ocazie, menționăm că pct.113 al Hotărârii Curții Europene a Drepturilor Omului în cauza *Dmitriyevskiy vs Rusia* prevede: „[...] [Î]ntemeindu-și sentința de condamnare pe rapoartele de expertiză, instanțele de judecată nu au putut să le evalueze pur și simplu aprobând concluziile expertului lingvist. În opinia instanțelor de judecată, siguranța acestor concluzii reieșea din competența, calificarea profesională și experiența anterioară a expertului lingvist. [...] În acest mod, cea mai importantă concluzie juridică cu privire la prezența în declarațiile contestate a elementelor unui „discurs de ură” a fost formulată de către expertul lingvist care a întocmit respectivele rapoarte. [...] Expertiza în cauză a depășit limitele de soluționare a unor chestiuni de ordin lingvistic (de exemplu, privind stabilirea înțelesului unor cuvinte sau expresii concrete), întrucât a presupus calificarea juridică a faptelor reclamantului. Curtea consideră aceasta inadmisibil, accentuând că toate chestiunile de ordin juridic trebuie să fie soluționate exclusiv de instanțele de judecată. [...]” [32].

Apropo, în pct.44 al Deciziei Curții Constituționale a Republicii Moldova nr.36 din 19.04.2018 de inadmisibilitate a sesizărilor nr.173g/2017 și nr.37g/2018 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 220 din Codul penal și a articolului 89 din Codul contravențional (proxenetismul și practicarea prostituției), ideea pe care o consacra pct.113 al Hotărârii Curții Europene a Drepturilor Omului în cauza *Dmitriyevskiy vs Rusia* nu este reprodușă întocmai: „[...] [C]onstatarea juridică potrivit căreia o faptă constituie sau nu prostituție, în sensul articolului 220 din Codul penal, trebuie să se facă de către instanțele de judecată, și nu de către autorități ale executivului (sublinierea ne aparține – n.a.) (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Dmitriyevskiy vs Rusia*, 3 octombrie 2017, § 113)” [33]. Dar nu este cazul să punem accentul pe acest aspect.

Important este că ideea, pe care o consacra pct.113 al Hotărârii Curții Europene a Drepturilor Omului în cauza *Dmitriyevskiy vs Rusia*, își găsește confirmare în sursele adresate experților judiciari:

– „Expertul nu poate fi numit sau în alt mod implicat în procesul penal ca expert în probleme juridice” (alin.(2) art.88 din Codul de procedură penală [34]);

– „Expertiza judiciară nu soluționează probleme privind legalitatea sau ilegalitatea faptelor săvârșite de persoanele fizice și juridice” (alin.(2) art.12 al Legii nr.68 din 14.04.2016 cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar [35] (în continuare – Legea nr.68/2016));

– „Medicul legist nu califică leziunea feței și a regiunilor adiacente drept desfigurare (sluțire), deoarece aceasta, fiind o noțiune cu caracter nemedical, nu ține de competența medicinei. Expertul apreciază numai

caracterul leziunii și gradul de gravitate al leziunii corporale în conformitate cu prevederile prezentului Regulament, constatând doar dacă acestea sunt sau nu reparabile" (pct.61 al Regulamentului Ministerului Sănătății nr.199 din 27.06.2003 de apreciere medico-legală a gravității vătămării corporale [36]);

– „Cerințele față de întrebările adresate psihologului expert: e necesar ca întrebările să nu depășească limitele competenței profesionale a expertului; întrebările nu trebuie să conțină aspecte de drept (referitoare la componența crimei, vinovăția subiectului, aceste probleme fiind de resortul instanței de judecată); [...]” (Ghidul „Expertiza psihologică judiciară în cadrul sistemului judiciar” [37]);

– „Cunoștințele juridice nu fac parte din „cunoștințele speciale”⁴ atâta timp cât ele se aplică pentru aprecierea legalității sau ilegalității faptelor” (Ghidul „Problematica expertizei judiciare în construcții” [38]).

Ergo, nu este admisibil ca expertul judiciar să-și depășească atribuțiile, substituindu-se instanței de judecată. Opinia expertului judiciar nu poate compensa în niciun caz lacunele cadrului normativ în domeniul de acordare a asistenței medicale.

Concluzii

Obiectul analizei în studiul de față îl constituie Decizia Curții Constituționale nr.44/2018. În rezultatul analizei efectuate se ajunge la concluzia că sintagma „regulilor sau metodelor de acordare a asistenței medicale” din art.213 CP RM nu corespunde cerințelor de accesibilitate și previzibilitate a legii, deci nu este conformă cu prevederile articolelor 22 și 23 din Constituție. Se arată că toate (fără excepție) regulile sau metodele de acordare a asistenței medicale (în sensul art.213 CP RM) trebuie să corespundă principiului legalității. Principiul legalității actului medical impune ca regulile sau metodele de acordare a asistenței medicale (în sensul art.213 CP RM), publicate doar pe paginile web ale autorității publice centrale din domeniul sănătății, să se circumscrie cadrului legal. Evoluția științei medicale nu trebuie în niciun caz să constituie un prilej pentru negarea sau subminarea principiului legalității.

Fiind o normă penală divizată (incompletă; de blanchetă; de trimitere; de referire), art.213 CP RM se poate completa doar printr-o normă juridică. Actele nenormative nu pot conține reguli sau metode de acordare a asistenței medicale a căror încălcare ar constitui temeiul aplicării răspunderii conform art.213 CP RM. În contextul executării unor obligații profesionale, standardul obiectiv poartă un caracter normativ, deoarece este fixat în reguli normative concrete care incumbă unui profesionist. La concret, în cazul infracțiunii prevăzute la art.213 CP RM, standardul obiectiv se exprimă în aceea că medicul sau un alt lucrător medical trebuie să acorde asistență medicală în corespundere cu regulile sau metodele normative de acordare a acestei asistențe. Lipsa caracterului normativ al regulilor sau metodelor de acordare a asistenței medicale echivalează cu lipsa standardului obiectiv, ceea ce exclude aplicarea art.213 CP RM.

Nu este admisibil ca expertul judiciar să-și depășească atribuțiile, substituindu-se instanței de judecată. Constituie un act de ilegalitate stabilirea de către expertul judiciar a faptului dacă intră sub incidența art.213 CP RM încălcarea regulilor sau metodelor de acordare a asistenței medicale, care sunt publicate doar pe paginile <http://old2.ms.gov.md/legislatie> și <http://old.ms.gov.md/public/info/Ghid/>. Opinia expertului judiciar nu poate compensa în niciun caz lacunele cadrului normativ în domeniul de acordare a asistenței medicale.

Problema privind reglementarea parțială a domeniului medical nu trebuie soluționată pe calea denormativizării art.213 CP RM. Există o altă soluție: toate actele care conțin reguli sau metode de acordare a asistenței medicale (în sensul art.213 CP RM) trebuie aprobate prin ordine ale Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale și publicate în Monitorul Oficial al Republicii Moldova. În această privință, poate servi ca exemplu aprobarea documentelor normative în construcții prin ordine ale Ministerului Economiei și Infrastructurii.

Referințe:

1. Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova nr.44 din 14.05.2018 de inadmisibilitate a sesizării nr.55g/2018 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 213 din Codul penal (încălcarea din neglijență a regulilor și metodelor de acordare a asistenței medicale). În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr.267-275.

⁴ Potrivit art.2 al Legii nr.68/2016, prin „expertiză judiciară” se are în vedere „activitatea de cercetare științifico-practică, efectuată în cadrul procesului civil, penal sau contravențional [...] în scopul aflării adevărului prin efectuarea unor cercetări metodice cu aplicarea de cunoștințe speciale (sublinierea ne aparține – n.a.) și procedee tehnico-științifice pentru formularea unor concluzii argumentate cu privire la anumite fapte, circumstanțe, obiecte materiale, fenomene și procese, corpul și psihicul uman, ce pot servi drept probe într-un proces judiciar”.

2. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova nr.12 din 14.05.2018 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 361 alin.(2) lit.c) din Codul penal (confeccionarea, deținerea, vânzarea sau folosirea documentelor de importanță deosebită false) (Sesizarea nr.25g/2018). În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr.176-180.
3. Legea nr. 317 din 18.07.2003 privind actele normative ale Guvernului și ale altor autorități ale administrației publice centrale și locale. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2003, nr.208-210.
4. Legea nr.100 din 22.12.2017 cu privire la actele normative. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr.7-17.
5. ВАРЛАМОВА, Н.В. Нормативность права: проблемы интерпретации. В: *Труды Института государства и права Российской академии наук*, 2013, №4, с.76-116. ISSN 2073-4522
6. Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova nr.5 din 19.01.2017 de inadmisibilitate a sesizării nr.6g/2017 privind excepția de neconstituționalitate a unei sintagme din alineatul (1) al articolului 318 din Codul de executare al Republicii Moldova nr.443-XV din 24 decembrie 2004 (executarea sancțiunii arestului contravențional). În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr.144-148.
7. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova nr.7 din 24.05.2012 pentru controlul constituționalității unor dispoziții ale Legii nr.1234-XIV din 22.09.2000 cu privire la procedura de alegere a Președintelui Republicii Moldova (Sesizarea 1a/2012). În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2012, nr.113-118.
8. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova nr.24 din 27.07.2017 privind controlul constituționalității Decretului Președintelui Republicii Moldova nr.105-VIII din 28 martie 2017 privind desfășurarea referendumului republican consultativ asupra unor probleme de interes național (referendumul republican consultativ) (Sesizarea nr.40a/2017). În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr. 335-339.
9. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova nr.33 din 07.12.2017 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolele 327 alin.(1) și 361 alin.(2) lit.d) din Codul penal (abuzul de putere sau abuzul de serviciu) (Sesizările nr.80g/2017 și nr.129g/2017). În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr.27-32.
10. Opinie separată în cauza penală în privința lui Baxan Vladimir Gheorghe. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție din 20.02.2012. Dosarul nr. 4-1re-3/2012. [Accesat: 11.07.2018] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php
11. BOROI, A., GORUNESCU, M., POPESCU, M. *Dicționar de drept penal*. București: ALL Beck, 2004. 424 p. ISBN 973-655-435-X
12. BULAI, C., BULAI, B. N. *Manual de drept penal. Partea generală*. București: Universul Juridic, 2007. 678 p. ISBN 978-973-8929-83-8
13. DOBRINOIU, V., NISTOREANU, GH., PASCU, I. et al. *Drept penal. Partea generală*. București: Europa Nova, 1999. 576 p. ISBN 973-9183-43-3
14. PĂVĂLEANU, V. *Drept penal general: conform noului Cod penal*. București: Universul Juridic, 2012. 503 p. ISBN 978-973-127-708-0
15. GRAMA, M., BOTNARU, S., ȘAVGA, A. et al. *Drept penal: Partea generală. Vol. I*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2012. 328 p. ISBN 978-9975-53-083-5
16. ПИГОЛКИН, А. С. *Теория государства и права*. Москва: Городец, 2003. 544 с. ISBN 5-9584-0003-7
17. *Общая теория государства и права. Академический курс в трех томах. Том II* / Под ред. М.Н. Марченко. Москва: Норма, 2007. 802 с. ISBN 978-5-468-00110-3
18. *Уголовное право России. Том I* / Под ред. А.Н. Игнатова, Ю.А. Красикова. Москва: Норма, 2010. 592 с. ISBN 978-5-468-00215-5
19. *Уголовное право России. Общая и Особенная части* / Под ред. В.К. Дуюнова. Москва: ИД РИОР, 2009. 664 с. ISBN 978-5-369-00394-7
20. *Уголовное право России. Часть Общая* / Под ред. Л.Л. Кругликова. Москва: БЕК, 2000. 590 с. ISBN 5-85639-247-7
21. *Уголовное право Российской Федерации. Общая часть* / Под ред. Л.В. Иногамовой-Хегай, А.И. Рапога, А.И. Чучаева. Москва: Контракт, Инфра-М, 2008. 560 с. ISBN 978-5-98209-032-4
22. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova nr.25 din 13.10.2015 pentru controlul constituționalității unor prevederi ale Hotărârii Guvernului nr.79 din 23 ianuarie 2006 privind aprobarea Listei substanțelor narcotice, psihotrope și a plantelor care conțin astfel de substanțe depistate în trafic ilicit, precum și cantitățile acestora (Sesizarea nr.30a/2015). În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr.13-19.
23. ФОМИНА, М. Г., ПРИТУЛЛО, Л. Ю. Направления участия Общественной Палаты Российской Федерации в законотворческом процессе. В: *Фундаментальные основы правового государства и актуальные вопросы реформирования современного законодательства: Сборник статей Международной научно-практической конференции*. Пенза: МЦНС «Наука и Просвещение», 2018, с.68-70. ISBN 978-5-907023-62-8
24. VRABIE, G., POPESCU, S. *Teoria generală a dreptului*. Iași: Ștefan Procopiu, 1993. 197 p. ISBN 973-95852-2-1
25. CERBA, V. Aspecte teoretice conceptuale privind răspunderea juridică de drept public. În: *Studii juridice universitare*, 2015, nr.1-2, p.155-162. ISSN 1857-2014

26. COSTIN, M. *Răspunderea juridică*. Cluj: Dacia, 1974. 220 p.
27. Legea nr.264 din 27.10.2005 cu privire la exercitarea profesiei de medic. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2005, nr.172-175.
28. Decizia Curții Constituționale a României nr.405 din 15.06.2016 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.246 din Codul penal din 1969, ale art.297 alin.(1) din Codul penal și ale art.132 din Legea nr.78/2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție. În: *Monitorul Oficial al României*, 2016, nr.517.
29. MOLDOVAN, A.T. *Tratat de drept medical*. București: ALL Beck, 2002. 735 p. ISBN 973-655-229-2
30. БОЙКО, А.И. Бланкетность – гордиев узел уголовного права. В: *Библиотека уголовного права и криминологии*, 2013, №1, с.7-16. ISSN 2306-2045
31. *Энциклопедия уголовного права. Том 2. Уголовный закон*. Санкт-Петербург: Издание профессора Малинина, 2005. 847 с. ISBN 5-91005-001-X
32. *Case of Dmitriyevskiy vs Russia*. [Accesat: 12.07.2018] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-177214>
33. Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova nr.36 din 19.04.2018 de inadmisibilitate a sesizărilor nr.173g/2017 și nr.37g/2018 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 220 din Codul penal și a articolului 89 din Codul contravențional (proxenetismul și practicarea prostituției). În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr.195-209.
34. Codul de procedură penală al Republicii Moldova, nr.122 din 14.03.2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2003, nr.104-110.
35. Legea nr.68 din 14.04.2016 cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr.157-162.
36. Regulamentul Ministerului Sănătății nr.199 din 27.06.2003 de apreciere medico-legală a gravității vătămării corporale. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2003, nr.170-172.
37. Ghidul „Expertiza psihologică judiciară în cadrul sistemului judiciar”. [Accesat: 13.07.2018] Disponibil: <https://cnej.gov.md/ro/content/ghiduri>
38. Ghidul „Problematicele expertizei judiciare în construcții”. [Accesat: 13.07.2018] Disponibil: <https://cnej.gov.md/ro/content/ghiduri>

Date despre autor:

Vitalie STATI, doctor în drept, conferențiar universitar, Facultatea de Drept, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: stativitalie71@gmail.com

Prezentat la 24.08.2018